

LICHT OP ENERGIE

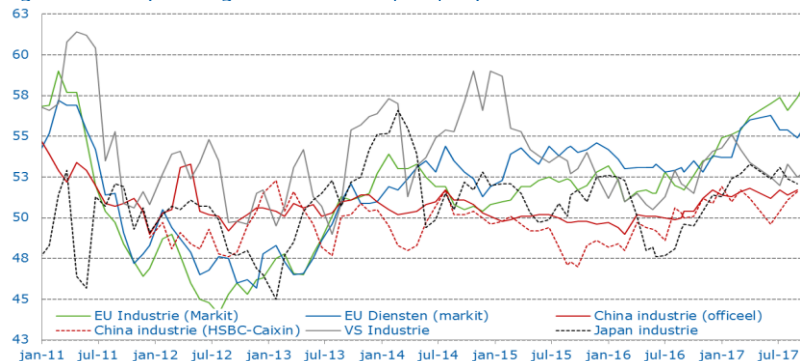
September 2017 – Hellemans Consultancy

Economie	<i>Economische groei VS komt uit op 3,1 procent in tweede kwartaal, vertrouwen Eurozone verder toegenomen en lagere kredietwaardering China.</i>
Grondstoffen	<i>Olieprijs heeft het hoogste niveau van dit jaar bereikt, kolenprijs op hoogste niveau in drie jaar tijd.</i>
Aardgas	<i>Prijs TTF Cal-18 boven de 17 euro per MWh uitgekomen.</i>
Elektriciteit	<i>Prijs baseload parallel aan kolenprijs gestegen. Opnieuw onzekerheid Franse kerncentrales.</i>
Verwachting	<i>De ontstane krapte op de kolen- en elektriciteitsmarkt houdt aan. Met de start van het gas/ winterseizoen nemen de risico's niet af. Terugkeer op korte termijn naar het prijsniveau van juli en augustus niet heel waarschijnlijk.</i>

Economie

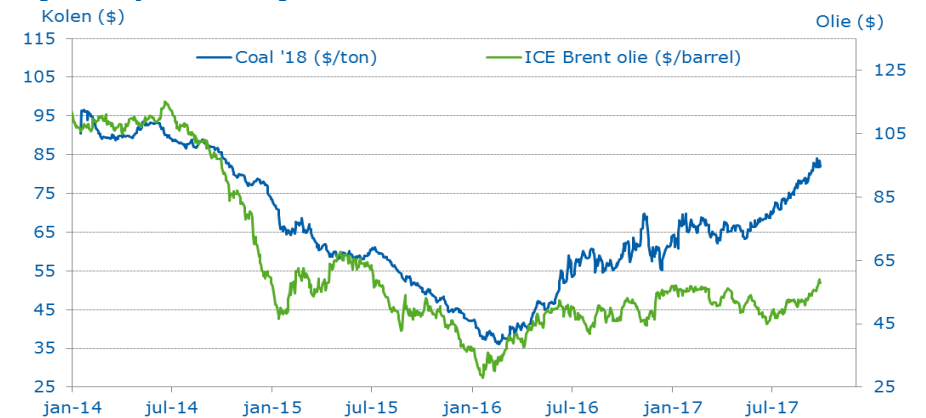
Na een groei van 1,4 procent in de het eerste kwartaal is de Amerikaanse economie in het tweede kwartaal op jaarbasis met 3,1 procent gegroeid. De FED heeft aangekondigd te starten met het afbouwen van de balans. Op de balans staat nu nog 4500 miljard dollar aan staatsobligaties die na het uitbreken van de kredietcrisis zijn opgekocht. Het macrobeeld in de Eurozone is positief, zo is de inkoopmanagersindex voor de industrie gestegen naar het hoogste niveau sinds 2011 en hoger dan de inkoopmanagersindexen voor China, Japan en de VS.

Fig. 1 - Inkoopmanagersindex China, EU, Japan en VS.

Kredietbeoordelaar S&P heeft deze week de rating van China verlaagd wegens de toegenomen schuldenlast. In een rapport van Deutsche Bank wordt aangegeven dat de Chinese private schulden als percentage van het GDP een niveau heeft bereikt waarop andere economieën eerder in de problemen kwamen.

Fig. 2 – Prijsontwikkeling kolen ARA hub en Brent olie.

Grondstoffen

De prijs voor het voorste maandcontract Brent is deze week op het hoogste niveau van het jaar uitgekomen om vervolgens terug te zakken naar een niveau net boven de 57 dollar per vat. OPEC en niet-OPEC leden die zichzelf productiequota hebben opgelegd, hebben tijdens een bijeenkomst gesproken over het verlengen van de quota. De huidige afspraken zijn tot maart volgend jaar van kracht. Een akkoord over verlenging van de productieafspraken wordt niet voor eind november verwacht. Wat ook op de OPEC agenda staat, is een monitoringssysteem om te controleren of iedereen zich aan de quota houdt. Onder meer door de afgenomen 'compliance' daalden de prijzen in het tweede kwartaal. In juni begonnen de prijzen weer te stijgen, nadat Saudi-Arabië aangaf de productie verder te verlagen om de toegenomen productie in onder meer Libië en Nigeria te neutraliseren.

Afgelopen maanden is de 'compliance' aan de zelf opgelegde criteria tot boven de 100% gestegen. Het IEA wijst op de rol van China wiens importvraag een relatief grote prijselasticiteit laat zien, wat verband houdt met het vergroten van de strategische voorraden.

De kolenprijs voor 2018 is gestegen en noteert nu op een niveau net boven de 80 dollar per ton. In Australië duren de stakingen voort, terwijl in China de Kolenvoorraden zijn geslonken door productiebeperkingen en een hoge elektriciteitsvraag voor koelingsdoeleinden afgelopen zomer. De stijging van de kolenprijzen na het bereiken van een dieptepunt in 2016 verloopt omgekeerd evenredig aan de daling die daar aan vooraf ging. Dit terwijl tussen 2013 en 2014 de prijzen relatief stabiel op het huidige prijsniveau noteerde. Parallel aan de kolen en gasprijzen hebben de CO2 prijzen rond 11 september een prijsspiek laten zien.

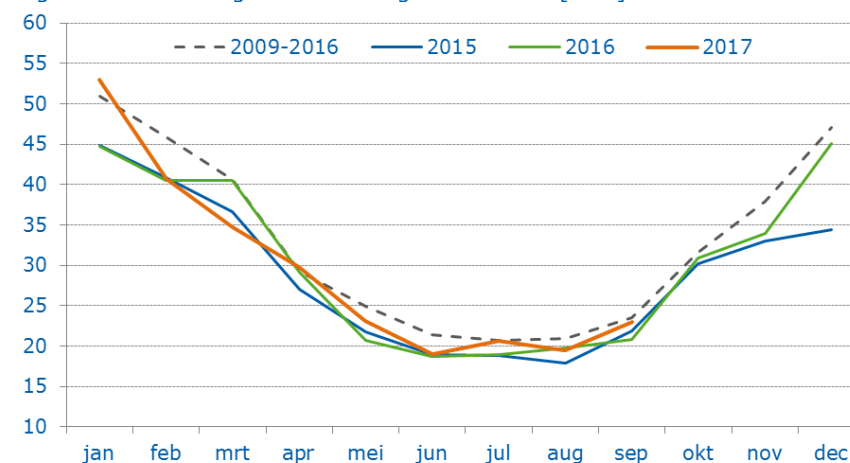
Aardgas

De prijs voor het TTF Cal-18 contract is deze maand met ongeveer vijf procent gestegen naar een niveau van rond de 17 euro per MWh. Belangrijkste oorzaken zijn de hogere kolen en elektriciteitsprijzen waardoor gas als brandstof voor elektriciteitscentrales weer nadrukkelijker in beeld komt. Het aardgasverbruik ligt in 2017 net onder het langjarige gemiddelde maar nog boven het verbruik van de 2 voorgaande jaren.

Fig. 3 – Prijsontwikkeling TTF aardgas Cal-18 [euro per MWh].

Fig. 4 – Ontwikkeling verbruik aardgas Nederland [TWh].

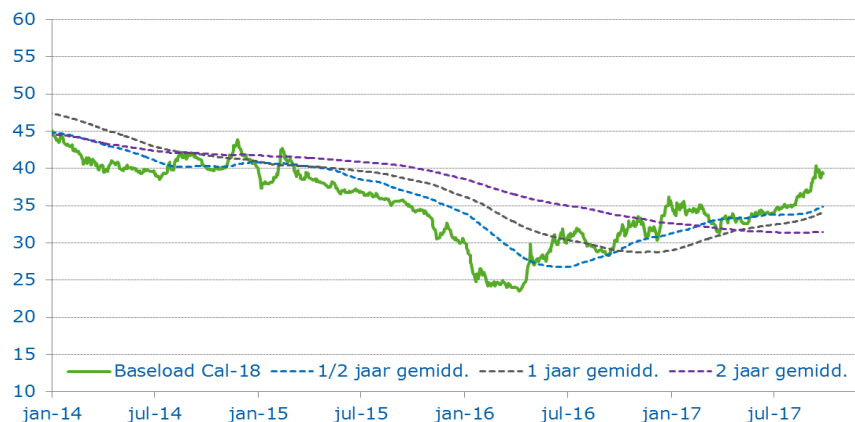

Elektriciteit

Het baseload Cal-18 termijncontract heeft kortstondig boven de 40 euro per MWh genoteerd. Op dit moment noteert de prijs rond de 39 euro per MWh. De prijsstijging is voor een belangrijk deel te herleiden tot de hogere kolenprijzen en de Franse elektriciteitsmarkt. De Franse nucleaire toezichthouder heeft evenals vorig jaar onregelmatigheden ontdekt bij een toeleverancier van de Franse kerncentrales. Dit betekent extra veiligheidsonderzoeken waarbij het de vraag is of deze gedurende het reeds ingepland onderhoud kunnen plaatsvinden of dat er centrales moeten worden stilgelegd. Verder staat het waterpeil in veel waterbergingen nog altijd ver onder het meerjarig gemiddelde. Dit beperkt de opwekcapaciteit met waterkracht in veel Europese landen. Nieuws over de Franse centrales als ook de stijging van de kolenprijzen viel samen met spanningen rondom Noord-Korea, hogere olieprijsen en het reeds beperkte aanbod van waterkracht in Europa.

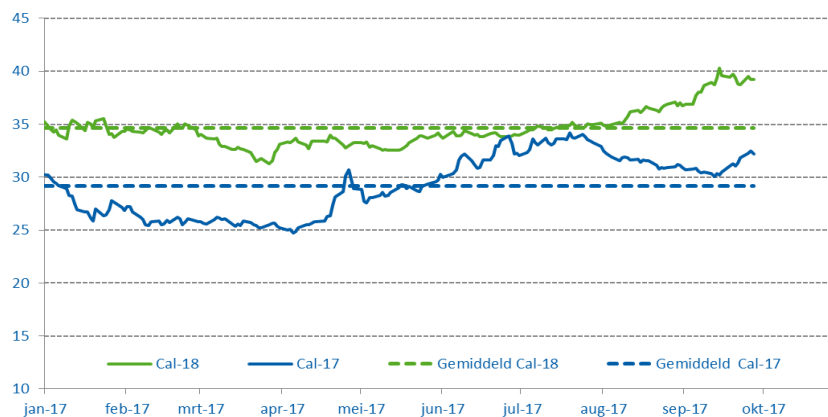
De gelijktijdigheid van genoemde oorzaken gaf de prijsstijging extra momentum. Vraag is nu hoe duurzaam het huidige prijsniveau is aangezien de meeste factoren een tijdelijk karakter hebben, zoals de stakingen in Australië en de extra onderzoeken in Frankrijk die met name komende winter invloed op de prijzen zullen hebben.

Fig. 5 – Prijsontwikkeling elektriciteit Cal-18 [euro per MWh].

Door de krappere elektriciteitsmarkt ligt de prijs in de eerste negen maanden van dit jaar voor het eerstvolgende leveringsjaar bijna 20 procent hoger dan in dezelfde periode vorig jaar.

Fig. 6 – Prijsontwikkeling elektriciteit Cal-18 vs. Cal-17 één jaar voor levering [euro per MWh].

Verwachting

De prijsbewegingen op de aardgasmarkt worden nu vooral ingegeven door ontwikkelingen op de elektriciteitsmarkt. Met de overgang naar het gas en winterseizoen wordt ook het weer wederom een dominante factor in de prijsvorming. Al met al is de kans op een significante neerwaartse correctie niet groot en blijft het risico op een nieuwe of volgende prijsopleving aanwezig. Hetzelfde geldt voor de elektriciteitsprijzen. Zolang de kolenprijzen op niveau blijven en de onzekerheid over de Franse centrales voortduurt, is een terugkeer op korte termijn naar het prijsniveau van juli en augustus niet heel waarschijnlijk.

Voor vragen, dan kunt u zich richten tot:
 Hellemans Consultancy B.V.
 Jordi in den Eng & Michiel de Voogt
 Telefoon: 030 - 22 55 011

Hellemans Consultancy B.V.

Hellemans Consultancy B.V. heeft zich gespecialiseerd in het begeleiden van en adviseren bij de inkoop van energie. Zij bestaat uit een team van meer dan 30 professionals en is een betrouwbare en onafhankelijke partij, die inmiddels al meer dan 15 jaar actief is op de energiemarkt. Met krachtige adviezen over de inkoop van elektriciteit en aardgas, factuurcontrole, rendement studies en energimanagement functioneert zij voor de zakelijke markt als een vuurtoren in de nationale en internationale energiemarkt. Een betrouwbaar en blijvend oriëntatiepunt waarop de energiekoers voor de komende jaren kan worden bepaald. **Licht op energie** is een uitgave van Hellemans Consultancy B.V. Hierin vindt u algemene informatie en achtergronden ten aanzien van de marktontwikkelingen voor elektriciteit en aardgas, zowel van de afgelopen periode als van de komende periode. Op dit document is de disclaimer van Hellemans Consultancy B.V. van toepassing. <http://www.hellemansconsultancy.nl/disclaimer/>